

Kocaeli Tarihine Bir Katkı: Rıfat Yüce'nin 1940-1950 Arası Yurt Gezileri

A Contribution to the History of Kocaeli: Rıfat Yüce's Trips Between
1940-1950

Özge BAYINDIR¹

Özet

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılması toplumda İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne karşı bir tepkinin oluşmasına neden oldu. Mütareke dönemi, savaş suçlusu olarak görülen İttihatçılar için oldukça zorlu yıllar oldu. Hem Ermeni tehciri hem de savaşın yenilgi ile sonuçlanmasının sorumluları olarak görülen pek çok İttihatçı tutuklanarak sürgüne gönderildi. Bu süreçten kendini kurtaran pek çok İttihatçı da Anadolu'da Milli Mücadele'ye katıldı.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin İzmit'teki teşkilatının kurucularından ve aktif bir İttihatçı olan Rıfat Yüce, mütareke yıllarında takibata uğrayarak tutuklanmış ve ardından da Malta'ya sürgüne gönderilmiştir. İzmit esnafından Hoca Rıfat olarak bilinen Rıfat Yüce bu sürgünden nasibini alarak Milli Mücadele dönemine tanıklık edememiştir. Vatansever kişiliği ile tanınan ve İzmit halkı tarafından sevilen bir sima olan Yüce, yurda tekrar döndüğünde CHF (Cumhuriyet Halk Fırkası) çatısı altında Atatürk devrimlerine yürekten bağlı olarak İzmit'teki faaliyetlerini sürdürdü.

Kocaeli basın tarihinde önemli bir yer teşkil eden "Türk Yolu" gazetesi Rıfat Yüce tarafından 1925'te çıkarıldı. Yüce, 1952'ye kadar gazete de başyazar olarak köşe yazıları kaleme aldı. Gazetenin yayınlanma amacı CHP hükümetinin uygulamalarını halka ulaştırma noktalarında eksik kaldığı konuları saptamak ve hükümeti bilgilendirmektir. 1952 yılında Rıfat Yüce'nin vefat etmesi ile gazete başyazarlığına gelen oğlu Mehmet Yüce, Türk Yolu gazetesini 1962

¹ Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. Çalışmada desteklerini esirgemeyen sayın hocam Doç. Dr. Funda Selçuk Şirin'e teşekkürü borç bilirim.

yılında “Bizim Şehir” gazetesıyla birleştirmeye karar vermiştir. Bu çalışmamızda Türk Yolu gazetesinde Rıfat Yüce'nin 1930-1940 yılları arasındaki yurt gezilerinin içeriği, kent ve bölge sorunlarına yaklaşımları başta olmak üzere gezilerin amacı ve dönem içindeki karşılığının ne olduğu ile ilgili değerlendirmeler yapılacaktır

Anahtar Sözcükler: İttihat ve Terakki, Rıfat Yüce, Türk Yolu Gazetesi, 1930-1940 Arası düzenlenen Yurt Gezileri

Abstract

The defeat of the Ottoman Empire in World War I caused a reaction against the Union and Progress Society. The truce period was very difficult years for the Unionists who were seen as war criminals. Many Unionists were seen responsible for both the Armenian deportation and the war's defeat, so, they were arrested and were sent to exile. Many Unionists who overcame this process joined the National Struggle in Anatolia.

Rıfat Yüce, who was one of the founders of Union and Progress Society in İzmit was an active Unionist. He was arrested and sent to exile in Malta during the truce. Rıfat Yüce, also known as Hoca Rıfat, a tradesman of İzmit, could not bear witness of the National Struggle because of exile. Being a patriot and a popular person among the inhabitants of İzmit, Yüce returned to his country and continued his activities in the city under the framework of CHF (republican folk party), wholeheartedly in connection with the Atatürk revolutions.

The newspaper *Türk Yolu* (Turkish Way), which constitutes an important place in the press history of Kocaeli, was published in 1925 by Rıfat Yüce. As the chief editor, he wrote columns for the newspaper until 1952. The newspaper aimed inform the CHP government about the issues failed to reach to the public. After the death of Rıfat Yüce in 1952, his son Mehmet Yüce became the chief editor of the newspaper, and decided to merge *Türk Yolu* with the newspaper *Bizim Şehir* in 1962. In this study, the content of Rıfat Yüce's travels between 1930 and 1940, his approaches to urban and regional problems, the purpose of his trips and their counterparts in the period will be evaluated, as reported in the newspaper *Türk Yolu*.

Keywords: Union and Progress Society, Rıfat Yüce, Newspaper Türk Yolu, Trips between 1930-1940

GİRİŞ

Kocaeli kent tarihi üzerine araştırmalar yapan, siyasi kimliğiyle tanınan gazeteci-yazar Rıfat Yüce, 1879 yılında İzmit'te dünyaya gelmiştir. Orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Yüce, 11 yaşında medrese eğitimi için İstanbul'a gönderilir ve eğitimini tamamlayarak İzmit'e geri döner ardından ticarete atılır (Şirin, 2016, s. 1084). 1888 yılından itibaren tüccarlıkla ilgilenen Yüce, siyasi kimliği ve duruşu itibariyle II. Abdülhamit dönemi eleştiricilerinden birisi olarak kendisine İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde yer bulur.

Halktan birisi olarak memleketi İzmit'te hem ticaret hem siyaset hayatında sevilen bir kişiliğe sahip olan Yüce, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın yenilmesi ve beraberinde İttihat ve Terakki'nin ülkedeki mevcut konumunun sarsılması neticesinde Ermeni mallarını yağmalamak ve el koymak gerekçesiyle Malta'ya gönderildi (Sarı, 2017, s. 1357).

1921 yılında tekrar yurda dönen Rıfat Yüce, siyasal hayatında kendisine İzmit Müdafaa-i Hukuk Grubu içerisinde yer bulmuş, 24 Eylül 1925 yılında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan yenilikleri halka anlatmak, siyasette alınan kararları memleketinde değerlendirmek ve “*yerele pencere*” oluşturmak amacıyla “Türk Yolu Gazetesi”ni çıkarmaya başlamıştır (Oral, 2007, s. 11).

Türk Yolu gazetesi ileri sürdüğü fikir ve düşünceleri ile iktidarda bulunan ve ülkede tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin sözcüsü olmuştur. Özellikle ilk yayın hayatına başladığı yıllarda İzmit ili ile ilgili haberlerin sıklığı gözümüze çarpan bir durum iken 1940'lardan sonra bu durum azalmış ve özellikle 1945'ten itibaren Demokrat Parti'nin siyasi hayatta kendisine yer bulmasıyla beraber CHP iktidarının İzmit basın temsilci olmuştur. Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin dış politikası, gazetenin ana konu gündemlerini oluşturmuş, II. Dünya Savaşı'nda Avrupa ülkelerinin izlediği yol ve Türkiye'nin Demokratikleşme süreci gazetede sıklıkla ele alınan konulardan biri olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı döneminde ülkede gerçekleşen farklı siyasi oluşumları eleştiren Yüce, düzenlediği “*Yurt Gezileri*” ile halkın hükümete karşı tutumu ve siyasette meydana gelen değişimleri yerinde incelemek *istemiştir*. 1930'larda başladığı yurt gezilerini 1940'larda sıklaştırması mevcut düzenin korunmasını sağlamak için aldığı tedbir niteliğindeki faaliyetlerinden birisidir.

Rıfat Yüce, Osmanlı'nın ulus-devlete geçişine tanıklık eden, Kocaeli tarihinde iz bırakan çok değerli bir Türk aydını ve siyasetçisidir. Atatürk devrimlerinin Kocaeli

bölgesinde uygulanışı sırasında her zaman en ön sırada yer almıştır (Oral, 2007, s. 12). 1952 yılında vefat eden Yüce, “Türk Yolu” arşivi ile “Kocaeli Tarihi ve Rehberi” eserini bırakarak Kocaeli kent tarihine ışık tutmuştur.

1. 1940-1950 ARASI DÖNEMDE TÜRKİYE

I. Dünya Savaşı’nda yenilen tarafta yer alan ve yaralarını Milli Mücadele ile saran Türk halkı, Cumhuriyet yönetimine 1923’te kavuşmuştu. Mustafa Kemal Atatürk’ün 1938 yılında vefat etmesi ve yerine İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı seçilmesi iç siyasette değişim yaşanmasına neden oldu. 29 Haziran 1939’da Hatay Meclisi oybirliği ile anavatana katılması Atatürk devrindeki Türk Dış politikasının son başarısı olmuştur (Gönlübol ve Sar, 1963, s. 133-134).

Türkiye II. Dünya Savaşında bulunduğu coğrafi mevkiinin önemi dolayısıyla Almanya’nın başını çektiği Mihver grubu ile İngiltere ve Fransa’nın Almanya’ya savaş açmasıyla oluşan Müttefik grubu tarafından savaşa dâhil edilmeye ve zaman zaman baskı görmeye başladı. Savaşı devletlerin bu baskıları karşısında Türkiye’nin politikası ise ülkenin toprak bütünlüğü ve bağımsızlığını hiç bir taviz vermeden muhafaza etmek amacıyla savaşın dışında kalmak ve büyük devletlerarasında bir denge unsuru olma politikasını yürüterek saldırılardan korunmaktı (Armaoğlu, 2009, s. 497).

1 Eylül 1939’da Almanya’nın Polonya’ya saldırmasıyla başlayan II. Dünya Savaşı, 1940 yılının sonu ile 1941 yılının ilk aylarında Almanya’nın Balkanlarda gösterdiği faaliyet ve özellikle Romanya ve Bulgaristan’daki faaliyetleri; İngiltere, Türkiye ve Sovyetler için endişe kaynağı olmuştur. (Armaoğlu, 2009, s. 497-498). Bu endişe iç politikada etkili olmaya başlayacak ve 1940 yılının son günlerinde Milli Koruma Kanunu kabul edilerek hükümete ekonomiyi yeniden düzenleme amacıyla geniş yetkiler verilecektir. Gelir dağılımının yeniden düzenlenmesi, sosyal adaletin sağlanması ve yüksek kazanç sahibi olanlardan vergi alınabilmesi için yeni önlemler düşünülmüştür. Buna göre kentlerdeki savaş zenginlerinden “*varlık vergisi*”, kırsal kesimdeki savaş zenginlerinden ise “*toprak mahsulleri vergisi*” alınacaktır (Tuncay vd. 1997, s. 129-130).

Hükümetin ekonomi ile ilgili aldığı kararlar ülkede olumsuz bir hava yaşanmasına sebep oluyor; konulan vergiler, bütçeye ayrılan giderler, halktan ve meclis içerisindeki muhalif kesimden eleştirilerin yükselmesine neden oluyordu. Bu durum CHP’nin parti-devlet

sisteminin ve tek parti iktidarının sarsılması sürecini başlatan en önemli gerekçelerden birisi oldu. Halkın içinde bulunduğu ekonomik koşullar, ülkede oluşan muhalefetin güçlenmesini sağlayacak ve bu durum ileride CHP hükümetinin ülkede iktidar partisi olma özelliğini kaybetmesine yol açacaktı.

Varlık Vergisi Kanunu tasarısı 9 Kasım 1942 tarihinde TBMM'ye sunuldu. TBMM'de konu ile ilgili konuşma yapan Başvekil Şükrü Saraçoğlu, yüksek fiyat artışlarının sebebini genellikle üretim azlığından, yetersiz ithalattan ve alınan yanlış iktisadi karar ve önlemlerden kaynaklandığını belirtmişti (Koçak, 1986, s. 481). Varlık Vergisi, ekonomik olarak sıkıntılı günler geçiren Türkiye'nin aldığı tedbirlerden biridir. Dönemin Başbakanı, suiistimalleri ortadan kaldırmak için süreyi kısa tuttuklarını dile getirmiş ancak bu durum ters tepki oluşturmuştur. Neticede kısa sürede istenilen vergiyi ödeyemeyen geniş bir kesim varlıklarını elinden çıkarmak zorunda kalmıştır (Yalçın, 2012, s. 334).

Azınlıklara karşı ayrımcılığa yol açan Kasım 1942 tarihli, kötü şöhretli varlık vergisinden aşamalı olarak vazgeçildi ve nihayet 1944'te bu uygulamaya son verildi. Toprak sahipleri ve köylüler ürüne zorla el konulmasına izin veren yasalar yüzünden yabancılaştırılmışlardı (Ahmad, 2015, s. 125). Milli Koruma Kanunu (18 Ocak 1940) ile başlayıp Varlık Vergisi (11 Kasım 1942) ile gelişen, Toprak Mahsulleri Vergisi (Haziran 1943), ile en üst düzeye çıkan uygulamalar en çok kırsal alanda yaşayan ve tarımla uğraşan küçük çiftçiyi etkiledi. Savaş yıllarında bazı malların karaborsaya düşmesiyle haksız kazanç sağlayan ancak bunun vergisini vermeyenler ile doğrudan uğraşmak zorunda kalan sade vatandaşın yaşadıkları zorluklar 1946-1950 döneminin gelişmelerinde son derece etkili oldu (Eraslan, 2012, s. 532). Savaş sonrası dönem olarak da isimlendirebileceğimiz 1945-1950 dönemi Türkiye ekonomisi, savaşın sıkıntılı izlerini taşıyan hem siyasi hem iktisadi bir dönüm noktası geçirmiştir. Savaş dönemi sona erdikten sonra hayat aşağı yukarı dört misli pahalılaşmıştı. Piyasalar ithal mal bakımından tamamen boşaltılmıştı. Bu arada çok partili hayata geçiş ve Batı dünyası ile yakınlaşma çabaları çerçevesinde ekonomik kalkınma ikinci plana atıldı (Unal, 2009, s. 80).

Savaş yıllarında Türkiye önceleri ihtiyatlı bir tarafsızlık siyaseti güttü (1939'da Fransa ve İngiltere ile bir antlaşma ve 1941'de de Almanya ile bir saldırmazlık paktı imzalanmıştı). Zaman zaman yalpalayan bu dış siyaset, Müttefikleri sinirlendirdiyse de Türkiye nihayetinde kesin olarak Batı tarafına kaydı. Türkiye 1944'te Mihver devletlerle münasebetlerini kesti ve Birleşmiş Milletlere üye olabilmek için 23 Şubat 1945'te

Almanya'ya karşı savaş ilan ederek ikinci gün, yani 24 Şubat'ta Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ni imzaladı. Savaş sonunda Türkiye'nin siyasi ve ekonomik çıkarlarının kesinlikle Batı'nın tarafında olduğu görülüyordu ve bu çıkarları geliştirmenin en iyi yolu da Batı'ya daha fazla yaklaşmaktı. İtalya ve Almanya'da tek parti idarelerinin ortadan kalkması, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e girişi ve Batı'ya yaklaşması, ülkedeki tek parti rejiminin temellerini sarstı (Karpat, 2010, s. 228).

1945 tarihli konuşmasında İsmet İnönü, günün değişen koşullarına uygun hale getirmek için tek partili sistemde önemli siyasi düzeltmeler yapmaya hazırlandığını ima etti. Sistemdeki temel eksikliğin, bir muhalefet partisinin yokluğu olduğunu kabul ediyordu (Ahmad, 2015, s. 22). İnönü'nün konuşmasından çıkarılan temel sonuç, ülkedeki muhalif kesimi artık görmezden gelmeyeceği gerçeğiydi. Bu gerçek Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasını beraberinde getirecek ve kurulan yeni parti "*yeter! söz milletindir*" diyerek CHP hükümetinin iktidarda son yıllarına yaklaştığını belirtecekti.

Türk siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Demokrat Parti'nin kuruluşunda, 21 Mayıs 1945 yılında başlayan bütçe görüşmeleri etkili oldu ve bu durum mecliste şiddetli bir muhalefetin varlığını gösterdi. Başta Adnan Menderes'in bulunduğu muhalif kesim, tek parti hükümetinin alışık olmadığı bir sertlikle hükümeti eleştirdi. Eleştiriler öncelikle ülkede yaşanan hayat pahalılığı üzerinde toplanmıştı. Muhalifler ısrarla yeni bir hayat görüşünün idareye egemen olması gerektiğini ileri sürüyorlardı. CHP hükümetinin Çiftçiye Topraklandırma Kanunu'nu Meclis'te kabul etmesinin ardından dört milletvekili parti grubuna bir önerge verdi. "*Dörtlü Takrir*" adıyla tanınan bu önergeyi imzalayanlar; İzmir milletvekili Celal Bayar, Aydın milletvekili Adnan Menderes, İçel milletvekili Refik Koraltan ve Kars milletvekili Fuat Köprülü'dür. Ancak bu önerge reddedildi. Önergeleri reddedilen Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün Vatan gazetesinde açık muhalefete girişmelerinin ardından parti divanı toplandı ve 21 Eylül'de oy birliği ile bu isimleri ihraç etti. Refik Koraltan ise Vatan gazetesinde arkadaşlarının ihracının tüzüğe aykırı olduğunu belirtmesi üzerine oda partiden ihraç edildi. Celal Bayar'ında CHP milletvekilliğinden istifa etmesi üzerine 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kuruldu (Eroğul, 1989, s. 9-10-11-12).

Yeni kurulan parti 1946 yılından 1950 yılına kadar iç politikada CHP hükümetinin eksiklerini analiz ederek yeni seçim dönemine hazırlandı. 1950 yılı geldiğinde CHP hükümeti iktidar parti olma özelliğini kaybetti ve yerini Demokrat Partisi'ne bıraktı. 1960 askeri darbesine kadar Demokrat Parti iktidar partisi olarak hükümette yer aldı.

Ülkenin iç ve dış siyasette yaşadığı değişim, İttihat ve Terakki üyeliğinden CHP taraftarlığına, ticaret hayatından gazeteci kimliğine kadar İzmit'te halkın nabzını tutan Rıfat Yüce'yi de etkiledi. Rıfat Yüce, 1940-1950 arası CHP hükümetinin yaptığı uygulamaları yerinde görmek, halka yenilikleri anlatmak, hükümetin çıkardığı kanunları uygulama noktasında eksik kaldığı hususları belirtmek amacıyla yurt gezileri başlattı. Yüce, gerçekleştirdiği gezilerini başyazarı olduğu Türk Yolu gazetesinde “Yüce'nin Gezileri” başlığıyla kaleme almıştır.

2. RIFAT YÜCE'NİN “YURT GEZİLERİ”

Malta sürgününün ardından yurda dönen Rıfat Yüce, Milli Mücadele'ye tanıklık edememiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin İlke ve İnkılaplarının halkla buluşmasına tanıklık etmek, CHP hükümetinin yerel yönetimde eksik noktalarını saptamak, şehrin sorunlarını tespit etmek, halkla temasını korumak, Demokrat Parti'nin kurulmasının ardından CHP partisinin propagandası yapmak amacıyla başyazar olduğu Türk Yolu gazetesinde belirli aralıklarla gerçekleştirdiği gezilerini “Rıfat Yüce Gezilerinde Görüp İştiklerini Anlatıyor” başlığıyla yayınlamıştır.

Rıfat Yüce 1930-1940 arası nispeten daha seyrek gezerken 1940-1952 yılları arasında gezilerini yoğunlaştırmıştır. Özellikle de 1945-1950 arasında sistematik geziler düzenlediği görülmektedir. 1930'lu yıllardaki gezi yazıları, Cumhuriyet'in 10.yılı münasebetiyle başlatılan yoğun propaganda sürecinin izlerini taşıdığı gibi Serbest Fırka deneyimi sonrasında çok yönlü bir şekilde gündeme getirilen inkılabın ideolojisinin sistemleştirilmesi sürecinin etkilerini de barındırır. 1940-1945 yılları arasında tüm dünyanın yakından takip ettiği II. Dünya Savaşı doğal olarak Yüce'nin de gündeminde önemli bir yer işgal edecektir. Sarı'ya göre “1945-1950 yılları arasında ise tüm ulusal basında olduğu gibi Yüce'de gündemini muhalefete ve Demokrat Parti'ye ayırmıştır. Gözlemlerinde özellikle halkın DP'ye yaklaşımı ve CHP'ye bakışı gibi konuları merkeze almıştır.” (Sarı, 2017, s. 1358).

1941 yılı Yüce'nin gezilerini sıklaştırdığı ilk yıldır. Gezilerini çoğunlukla tren yolculuğu şeklinde gerçekleştiren Yüce'nin, trende karşılaştığı Gürcü göçmenlerin Türkçe yerine Gürcüce konuşmaları dikkatini çekmiş “Türk harsını kabul ettikleri halde umumi yerlerde, Türk dilinden gayri dil ile konuşmanın doğru olmadığını” söyleyerek yaşadığı durumdan duyduğu memnuniyetsizliği belirtmiştir (Türk Yolu, 1941, s. 2). Yüce'nin bu konudaki rahatsızlığının asıl sebebi ülkede tek bir dil konuşulmasını istemesidir. Anadil

olarak Türkçenin kullanımından yanadır. Türk dilinin Türk halkını birleştiren en temel bağlardan biri olduğunu düşünmektedir.

Yurt gezilerine devam eden Yüce, gazetede gezilerini yayınlamadan önce okuyucularına bir sonraki sayıda gezilerinin yayınlanacağını, gazetenin ikinci sayfasında küçük bir demeçte belirtiliyordu.² Yüce, 8 Ağustos 1941 tarihli Bilecik gezisinde dikkatini çeken gelişmeyi okuyucularıyla paylaşır. Bilecik ilinde belediye reisiyle görüşmek istediğinde onu makamında bulamamış, bu durumu tatlı sert bir dille kaleme almıştır. Yüce: *“Bilecik’te en önce tanıdığım belediye reisini ziyaret edeyim dedim. Saatte on beşe gelmişti. Belediye reisini makamında bulamadım. Pazar yerini dolaşayım da geleyim dedim geldim yine reis yoktu. Dediler ki: öğleden sonra uyur ondan sonra gelir. İçimden: oda benim gibi şişmandır, uyumak hakkıdır diyerek doğruca vilayete gittim”* (Türk Yolu, 1941, s. 2) cümleleriyle Belediye reisini kendisine benzettiğini söylemiş ve eleştiride bulunmuştur. Reisin makamında olmamasını muhalefet kanadının güçlendiği dönemde olumsuz bir durum olarak karşılamış, gazetesinde böyle yazılara yer vererek yöneticileri uyarmayı hedeflemiştir.

Yüce’nin yurt gezilerinde dikkat çektiği konulardan biri İzmit ile diğer iller arasında fiyat farkının olmasıdır. Kendisi de esnaf olan Yüce, ortam kontrolü yaparak esnafın nabzını tutmuştur. İzmit esnaflarından fiyatları biraz düşürmelerini istemiş ve bu durumu *“Bizimkiler birden zengin olmak istiyorlar”*(Türk Yolu, 1941, s. 2) diyerek açıklamıştır. İzmit’ten daha kalabalık olan şehirlerde dahi fiyatların düşük olduğunu belirterek serzenişte bulunmuştur.

1940 yılında kabul edilen Milli Koruma Kanunu’nun sonuçları halk için ekonomik sıkıntıların başlamasına ve CHP’ye karşı olan güvensizlik duygusunun artmasını neden olmuştur. Yüce, çiftçinin olumsuz tavrını yerinde değerlendirmek amacıyla İzmit ilçelerine düzenlediği gezilerinde sık sık pazarlara uğramakta ve halkın devlete karşı olan isteklerini gazete tefrikasında yayınlamaktaydı. Pamukova’ya düzenlediği gezi sırasında yaşadığı olayı anlatan Yüce, *“oralarda her kimi gördümse, pancarı iki kuruşa alacaklar mı? Diye bana sormaktadırlar. Ben ne bileyim cevabını verince de siz gazetecisiniz haber alırsınız, demektedirler. Takdir edersiniz ki çiftçilerimiz arasında böyle ince düşünenler var. Bunlar diyorlar ki Avrupa’da pancarın fiyatı buğdayın beşte biri nispetinde imiş. Hükümette bu nispet dâhilinde fiyat korsa pancarın kilosu yetmiş ila yetmiş beş paradan olması lazımmış”*

² “Yüce Gezilerini Yazmağa Başlıyor” *Gazetemiz sahibi Rifat Yüce; Bilecik, Ankara, İstanbul arasında son yaptığı seyahatlere dair notlarına yarından itibaren geziler sütununda başlıyoruz.* Türk Yolu, 7 Ağustos 1941

(Türk Yolu,1941:2) diyerek gelişmeler karşısında çiftçilerin beklentisini yansıtmış, hükümetin yerel gazete özelinde bilgilendirilmesini sağlamıştır.

CHP hükümetinin sadece ekonomi alanında değil sosyal ve kültürel alanda da yaptığı yeniliklerin il genelinde sözcülüğünü üstlenen Yüce, 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen yasa ile açılmaya başlanan Köy Enstitülerinin ülkenin kalkınmasında çok önemli bir yere sahip olduğunu vurgulayarak ilde açılan Arifiye Köy Enstitüsünü ziyaret etmiştir. “*Köy enstitüsünde okuyan talebelerin tahsil müddetleri en az 5 yıldır. Buradan çıkan talebeler nüfusları kalabalık köylere öğretmen olacaklardır ve bu öğretmenler köylerinde hakiki devrimi yaparak Cumhuriyet köylüsünü her bakımdan yükselteceklerdir*” (Türk Yolu, 1942, s. 2) diyerek hükümetin sağladığı bu imkânla köylüyü kalkındırmada sağlayacağı yararları dile getirmiştir.

Gezilerinde karşılaştığı ilginç durumlardan da bahseden Yüce, Adapazarı’nda kuralık olduğu zaman yağmur yağsın diye kız çocuklarının ıslatıldığı (Türk Yolu, 1942, s. 2) kendisine anlatıldığında inkıpların tam olarak yerleşemediği, ideal Cumhuriyet vatandaşının henüz yetiştirilemediği ve halkın hurafelerden kurtulamadığını düşünerek bu durumu cahiliyet zamanından kalma bir durumun ihya edilmesi olarak açıklamıştır.

Yüce’nin yurt gezilerini genellikle bahar ve yaz aylarında gerçekleştirmesinin sebebi, halkla buluşmasını kolaylaştırması, dükkân ve pazarlarda daha rahat misafir edilmesiyle ilgili bir durum olmasının yanı sıra ulaşım imkânlarının gelişmiş olması ve iklim koşullarıyla da alakalı bir durumdu. “*Gazetemiz sahibi Rifat Yüce, 1943 yılı ilkbahar gezilerine başlamıştır. Bu hafta içerisinde vilayetimizin bazı kaza, nahiye ve köyelerine giderek tetkiklerde bulunmuştur.*” (Türk Yolu, 1943, s. 2) cümleleri gezilerin neden baharda başladığını açıklar niteliktedir.

1944 yılında gezilerine devam eden Yüce’nin bu yıl ki ilk gezisi, yeni kaza merkezi olan Akyazı’dır. (Türk Yolu, 1944, s. 2) Burada belediye reisiyle görüşen ve gezisi cuma gününe denk geldiği için kurulan pazarı da gezme fırsatı yakalayan Yüce, Kocaeli valisinin de Akyazı pazarını gezmeye geldiğini işitmiş ve yanına iştirak etmiştir. Bu sırada vali Ziya Tekeli’nin yanındakilere; iktisadi bir ilerleme olduğunu ve bunun devam edeceğini söylemesi Yüce’yi sevindirmiş ve CHP hükümetinin vilayetlerdeki faaliyetlerine hız vermesini olumlu bir durum olarak karşılamıştır. Ancak Yüce, gezilerinin büyük bir bölümünde karşılaştığı en büyük problemin enflasyon olduğunu da açıkça dile getirmiştir. Bu konuda “*İhtiyatlı ticariyenin tespit ücretleri hakkında çok münasebetleri olan belediyeler birbirleriyle*

anlaşarak tarifeler yaparlarsa pahalılığın önüne geçerler. Yapılmadığı takdirde pahalılık devam eder.” (Türk Yolu, 1944, s. 2) diyerek durumun vahim bir hal aldığını söylemiştir.

II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılı Avrupa ülkeleri için önemli olduğu kadar Türkiye için de önemli bir yıldır. Savaş yıllarında alınan tedbirler ülke içerisinde özellikle tarımla uğraşan çiftçilerin hükümetten soğumalarına neden olmuş, mevcut durum ülkede huzursuzluk yaratmıştır. Muhalefet partisi olarak kurulan Demokrat Parti, Yüce'yi tedirgin edecek ve iktidar partisi olarak sözcülüğünü yaptığı CHP hükümetine daha fazla destek olmasını sağlayacaktır. Bu durumun yarattığı etki ile Yüce, *“Halk partisindenim ve onda kalacağım”* isimli tefrikasında siyasi fikrinin değişmediğini şu cümlelerle anlatmıştır:

“Son zamanlarda bazı gazetelerin şu veya bu şekildeki düşünceleri okuyucular üzerinde bir ilgi uyandırmış olduğu günün en önemli ve mühim meselelerinden biri sayılabiliyor. Benden şunları soruyorlar:

1.Siz tek parti taraftarı mısınız?

2.Yeniden parti teşekkül ederse ve bu partide kanaatine uygun olursa girer misiniz?

Yukarıdaki iki sorunun cevabını bir tek cümle ile bildiriyorum. Cumhuriyet Halk Partisi memleketi kurtarmış ve selamete çıkarmış, yurtsever bir parti olduğunu bildiğim için girdim. Cumhuriyet Halk Partisindenim ve onda kalacağım!” (Türk Yolu, 1945, s. 1)

Yüce, bu cümleleri ile CHP hükümetine olan siyasi bağlılığını anlatmış ve fikrinin değişmeyeceğini vurgulamıştır. 1945 yılından itibaren düzenlediği yurt gezilerini daha da sıkılaştıran Yüce, Kocaeli'ye yakın illere yaptığı gezilerinde ağırlıklı olarak halkın Demokrat Parti'ye ilgilerinin ne düzeyde olduğu ve hükümete bakış açılarının ne olduğu üzerine yoğunlaşmıştır. Halkın CHP hükümetini eleştirdiği en önemli konulardan birisi de savaş döneminde CHP hükümetinin uyguladığı ekonomi politikalarıdır. Yüce, Türk Yolu gazetesinin 1329. sayısında kaleme aldığı *“Kırmızı Rakı”* başlıklı tefrikasında Tekel Bakanlığı'nın alkollü içeceklere yaptığı zam nedeniyle köylülerin ispiroya nane ve şeker ekleyerek rakı yaptıklarını ve bu rakıya da Kırmızı Rakı dediklerinden bahsetmiştir. *“Acaba Tekel Bakanlığı ve ilgili makamlarda benim gibi bu kırmızı rakıdan bihaber mi?”* diyerek Tekel Bakanlığını eleştiren Yüce, *“Aksi halde bu köylülerimizin hali ne olacak? Cevap gayet basit fakat akıbet çok feci. Onları bu feci akıbetten kurtaracak Kızılay Cemiyetimiz ve Tekel Bakanlığı gibi şahıslar bu gibi hadiseleri ne vakit görecekler? Yeşilay cemiyetimizin sesi kasabalarımızda ve köylerimizde ne vakit duyulacak? Dolaştığım birçok yerlerde daha*

Yeşilay cemiyetinin ismini işiten bile yok!” diyerek önem arz eden cemiyetlerinin görevlerini yerine getirmemelerinden dolayı serzenişte bulunmuştur. Tefrikasını *“ucuzluğa doğru gidilmeğe başlandığına göre köylünün elinden ispirto şişelerini almak için inhisar maddelerini ne zaman ucuzlatacağız?”* cümleleriyle sona erdiren Yüce, savaş döneminde fiyatları yükselen ürünlerin, savaş sona ermesine rağmen fiyatlarının düşmemesini eleştirmiştir (Türk Yolu, 1945, s. 2).

1946 yılına gelindiğinde İzmit belediyesini ve halkını, düzenlediği yurt gezilerindeki belediyelerle ve vatandaşlarla kıyaslayan Yüce, Dumlupınar gezisi sırasında asıl düşüncesi olan Demokrat Parti'nin halk nezdinde yarattığı etkiyi yerinde incelemektir. Yüce, Afyon'da tanıştığı bir vatandaş ile konuşmasını gazetesinde anlatmış, halkın siyasi fikirlerinin CHP hükümetinden Demokrat Parti'ye geçişini ele almıştır.³ “ Halkın eleştirilerinde pekte haksız olmadığını düşünen Yüce, CHP'nin halktan uzaklaşması ve yöneticilerin halka tepeden bakmasını CHP'nin en önemli taktik hatası olarak düşünmekteydi. Hatta içinde bulunulan bu durumun muhalefeti güçlendirdiğinin de altını çizen Yüce, muhalefetin güçlenmesine izin verildiğini dile getirmişti.

Türk Yolu gazetesinde başyazar olarak kaleme aldığı yazılarında Demokrat Parti'nin faaliyetlerini eleştiren Yüce, 1947 yılında yurt gezilerine kısmen ara vermişti. İlk gezi yazısını 3 Eylül'de kaleme aldı (Türk Yolu, 1947, s. 2). Ardından 1947 yılı başlarında Akçaova köylerinden beş divan halkının İzmit'e bağlanma isteklerinin sebebini yurt gezisinde araştıran Rıfat Yüce, bu köylerin gayet iyi tütün yetiştirdiğinden ancak hükümetin buna izin vermediğinden haberdar olmuştu. Köylülerin bu düşüncelerini yerinde bulan Yüce, Tekel İdaresinden ve Kocaeli Valisinden durumla ilgilenmelerini istemişti (Türk Yolu, 1947, s. 2).

1948-1949 yılları arasında yurt gezilerine ara veren Yüce, Demokrat Parti karşısında kan kaybetmemeye çalışan CHP hükümetinin uygulamalarını değerlendiren baş makalelerini gazetede kaleme aldı. Günlük olarak çıkarılan Türk Yolu gazetesinde baş makale yazılarını sıklaştırdığı yılların 1948-1949 olması tesadüfi değildi. CHP hükümetinin 1950 seçimlerine hazırlık evresinde hükümette eksik gördüğü noktaları saptamak ve haberdar etmek amacını gütmüştü. Özellikle CHP yerel yönetimini yakından takip eden Yüce, muhalefeti eleştirirken il yönetiminde yanlış bulduğu konularda da parti ve yöneticileri uyarmayı sürdürmüştü.

³ “*Bu zatın anlattığına göre Afyon halkı hariçten gelen kimselerle konuşmazlar. Bunlar Demokrat Parti kuramayacaklardı. Fakat Hüseyin bey'e Halk Partisi yer vermedi ve üstede Partiyi teşkil edenler yüksekte dem vurdular. Bizden başka kimse yoktur gibi sözlerde bulundular. Halk buna kızdı. Çabucak bir Demokrat Partisi kurdular.*” Rıfat Yüce, “*Yüce'nin Gezileri-Dumlupınar Yolunda 6*, Türk Yolu, 8 Eylül 1946

1950 seçimlerini Demokrat Parti'nin kazanması, ülkede CHP hükümetinin iktidar partisi olmak özelliğini kaybetmesine neden olmuş, bu durum CHP'li yönünden vazgeçmeyen Yüce için bir yıkım olmuştu. Seçimin kaybedilmesi üzerine Yüce'nin gezileri neredeyse durdu. 1950-1951 yılları arasında çok seyrek geziye çıkan Yüce'nin son gezi yazısı 20 Mart 1951 tarihlidir (Türk Yolu, 1951, s. 2). Yüce, bu gezisinde “*bir hayli İzmit'ten dışarı çıkmadığım için ihtiyarı sükût etmekteydim. Bundan birkaç gün evvel vapurla İstanbul'a gitmeyi tercih ettim.*” diyerek uzun zamandır ara verdiği gezi yazılarına neden çıkmadığını açıklamak istemişti.

SONUÇ

1952 yılında vefat eden Yüce, ölümüne kadar Türk yolu gazetesinde başyazarlık görevini üstlenmiş vefatı üzerine yerine oğlu Mehmet Yüce, gazetede baş makale yazmaya başlamıştır. İzmit basın tarihinin en önemli simalarından olan Yüce, Yurt gezileriyle halkı aydınlatmak istemiş ve 1923'ten 1950 yılına kadar iktidar partisi olan CHP'nin yerel basın temsilcilerinden birisi olmuştur.

Yurt gezilerine başladığı ilk yıllarda Kocaeli kazalarına öncelik veren Yüce, ülkede özellikle ekonomi alanında yaşanan sıkıntıların ardından mevcut düzeni korumak isteyen bir kimliğe bürünerek, CHP hükümetinin uygulamalarından rahatsız olan halkı dinlemiş ve hükümete çağrı yapmak istemiştir. İlerleyen yıllarda Kocaeli'ye yakın iller olan İstanbul ve Bursa'ya da sıklıkla geziler düzenlemiş, İzmit Belediye uygulamalarını ve İzmit esnafının özellikle ürün fiyatları belirlemede yüksek rakamlar uyguladığını düşünerek İzmit'i çevre illerden daha pahalı bulmuştur.

Demokrat Parti'nin 1950 yılında iktidara gelmesiyle birlikte Yüce'nin gezilerinin öncelikli hedefini, halkın yeni partiye ilgisinin ne düzeyde olduğunu tespit etme düşüncesi oluşturmuştur. Halkı yanlış bulduğu siyasi yoldan ayırmayı düşünen Yüce, genellikle gazetenin ikinci sayfasında yer alan “*Yüce'nin Gezileri*” tefrikalarını özellikle seçim dönemlerinde CHP'nin propaganda aracı olarak kullanmış ve yazılarına Türk Yolu gazetesinde sıklıkla yer vermiştir. Cumhuriyet döneminin önemli olaylarına tanıklık eden gazeteci-yazar Rifat Yüce, şüphesiz Kocaeli kent tarihini aydınlatan en önemli simalardan birisi olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1996), *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayıncılık, İstanbul.
- Ahmad, F. (2015), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Armaoğlu, F.(2009), *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Erarslan, C.(2015), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Eroğul, C. (1989) *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge kitabevi, Ankara.
- Gönlübol, M. Sar, C. (1963), *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Serisi No: 5, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Karpat, K.(2010), *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Koçak, C. (1986) *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, cilt 2, İletişim Yayınları, Ankara.
- Sarı Mücahit, E. (2018), “Rıfat Yüce'nin 1930, 1940 ve 1950'lerde Kocaeli ve Çevresinde Yaptığı Geziler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürel Sempozyumu IV*, Cilt I, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli, s. 1357-1365.
- Şirin, F.(2016), “Kocaeli Tarihine Gönül Verenler Bir Portre Denemesi: Rıfat Yüce(1879-16 Şubat 1952)”, *Uluslararası Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III*, Cilt II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli, s. 1083-1122.
- Tuncay, M., C. Koçak, H. Özdemir, K. Boratov, S. Hilav, M. Katoğlu, A. Ödekan (1997), *Türkiye Tarihi 4- Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Ünal, Y. (2009), “1940-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Fiyat Artışları ve Bu Dönem Ekonomisinin Genel Görünümü Üzerine Bir İnceleme”, *Tarih Okulu III*, s. 69-107.
- Yalçın, O. (2012),“Varlık Vergisi Kanunu ve Uygulaması”, *Avrasya İnceleme Dergisi I/1*, s. 313-354.
- Yüce, R. (13 Mayıs 1941), “Yüce'nin Gezileri 2”, *Türk Yolu*, 2.
- Yüce, R. (8 Ağustos 1941), “Yüce'nin Gezileri 1”, *Türk Yolu*, 2.
- Yüce, R. (12 Ağustos 1941), “Yüce'nin Gezileri 5”, *Türk Yolu*, 2.
- Yüce, R. (23 Ağustos 1941), “Yüce'nin Gezileri”, *Türk Yolu*, 2.
- Yüce, R. (29 Ağustos 1941), “Yüce'nin Gezileri”, *Türk Yolu*, 2.
- Yüce, R. (21 Nisan 1942), “Yüce'nin Gezileri- Arifiye Köy Enstitüsünde Gördüklerim”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (26 Haziran 1942), “Yüce’nin Gezileri-Adapazarından”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (19 Haziran 1943), “Yüce’nin Gezileri”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (20 Aralık 1944), “Gördüklerim ve İşittiklerim”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (21 Aralık 1944), “Gördüklerim ve İşittiklerim 2”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (4 Eylül 1945), “Halk Partisi’ndenim ve Onda Kalacağım”, *Türk Yolu*, 1.

Yüce, R. (7 Ekim 1945), “Kırmızı Rakı”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (8 Eylül 1946), “Yüce’nin Gezileri-Dumlupınar Yolunda”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (3 Eylül 1947), “Dumlupınar’a Gidiş ve Dönüşümde Görüp İşittiklerim”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (17 Ekim 1947), “Yüce’nin Gezileri-Akçaova’da”, *Türk Yolu*, 2.

Yüce, R. (20 Mart 1951), “Yüce’nin Gezileri”, *Türk Yolu*, 2.

Oral, A. (2007), “Rıfat Yüce”, *Kocaeli Tarihi ve Rehberi*, Demkar Yayınları, İstanbul.